

Przekształcenie spółdzielni pracy w spółkę handlową – analiza procesu transformacji

Paweł Jaros

1. Wprowadzenie

W dniu 1 lipca 2011 r. weszły w życie przepisy tzw. ustawy deregulacyjnej, tzn. ustawy z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców⁴⁹. W ramach wspomnianej ustawy przyjęto szereg innowacyjnych środków prawnych mających na celu ułatwienie obywatelom rozpoczęcie oraz prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Jednym z nowych rozwiązań umożliwiającym przedsiębiorcą zmianę dotychczasowej formy prowadzonej działalności są przepisy dopuszczające możliwość przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę handlową. Wprowadzając wspomnianą regulację polski ustawodawca zdecydował się po prawie dziesięciu latach długich prac sejmowych oraz toczących się dyskusji społecznych na stworzenie szczególnych przepisów umożliwiających spółdzielniom poszukiwanie nowych form prawnych zapewniających ich lepszą wydolność prawno – organizacyjną. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie, w oparciu o poprzednio obowiązujący stan prawny oraz nowe regulacje prawne, procesu przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę prawa handlowego. Jak pokazuje dotychczasowa praktyka przekształceń obecne rozwiązania znajdują szerokie zastosowanie w obrocie gospodarczym, z tego względu wskazana wydaje się ich bliższa analiza⁵⁰.

2. Dopuszczalność przekształcenia spółdzielni w stanie prawnym przed 1 lipca 2011 r.

Za pośrednictwem ustawy o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców do ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (dalej jako PrSpółdz.)⁵¹ dodany został – w części I w tytule II – nowy dział VI „Przekształcenia spółdzielni pracy”, który określa zasady postępowania w zakresie przekształceń. Zgodnie z przepisami nowego działu (art.

⁴⁹ Dz. U. 2011, nr 106, poz. 622 z późn. zm.

⁵⁰ W ciągu roku od wprowadzenia wspomnianej regulacji dokonano około 10 przekształceń w oparciu o nowe przepisy. Jednym z najczęściej podawanych przykładów wykorzystania przekształcenia ustawowego jest przekształcenie spółdzielni pracy „Polityka” w spółkę komandytowo – akcyjną. Komplementariuszem, czyli podmiotem zarządzającym spółką przekształconą została specjalnie w tym celu utworzona spółka polityka sp. z o.o., z kolei uczestniczący w przekształceniu członkowie spółdzielni zostali akcjonariuszami spółki komandytowo – akcyjnej.

⁵¹ Dz. U. 2013, poz. 1443 j.t.

203e – 203x PrSpółdz.) spółdzielnie pracy mogą zostać przekształcone w każdy typ spółki handlowej, tj. spółkę osobową (spółkę: jawną, partnerską, komandytową lub komandytowo-akcyjną) albo spółkę kapitałową (spółkę z o.o., spółkę akcyjną) działające w oparciu o przepisy ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (dalej jako k.s.h.)⁵². Wspomniana nowelizacja PrSpółdz. stanowi istotne *novum*, gdyż do dnia jej wejścia w życie nie istniały żadne przepisy szczególne, które dopuszczałyby bezpośrednią możliwość przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę prawa handlowego ze skutkami kontynuacji wszystkich praw i obowiązków podmiotu przekształconego. Dotychczasowe przepisy PrSpółdz. zawierały regulacje zezwalające wyłącznie na łączenie (art. 96 – 102 PrSpółdz.) oraz podział spółdzielni (art. 108 – 112 PrSpółdz.), nie przewidując jednocześnie rozwiązań umożliwiających zmianę formy prawnej prowadzonej działalności. Dla przedsiębiorców funkcjonujących w ramach spółdzielni pracy oznaczało to zatem swoiste „więzienie prawne”, ograniczające ich wolność gospodarowania oraz możliwości przetrwania w warunkach wolnego i konkurencyjnego rynku⁵³.

Pomimo braku bezpośrednich regulacji prawnych zezwalających na przekształcenie w spółkę handlową, wszelkiego typu spółdzielnie starały się podejmować różnego rodzaju działania, często niezgodne z prawem, w celu zmiany formy prawno – organizacyjnej. Czynniki motywującymi do podjęcia tego rodzaju czynności były przede wszystkim niedoskonałości związane z funkcjonowaniem spółdzielni, które w dobie kryzysu gospodarczego odgrywały ważne znaczenie utrudniające prawidłowe działanie spółdzielni. Do wspomnianych wad zalicza się m.in.: ułomną własność wynikającą z art. 3 PrSpółdz., nieczytelną strukturę zarządzania, brak możliwości pozyskiwania zewnętrznego kapitału w formie udziałów, nadmierną ochronę spółdzielczego stosunku pracy, strukturę polskiej spółdzielczości z dominującym wpływem spółdzielczości mieszkaniowej.

W ramach podejmowanych środków prawnych w stanie prawnym przed 1 lipca 2011 r. wyróżnić możemy trzy podstawowe sposoby *quasi* przekształceń spółdzielni w spółkę handlową⁵⁴:

- 1) wniesienie przedsiębiorstwa spółdzielczego do spółki tytułem aportu, bez jednoczesnej likwidacji spółdzielni;
- 2) utworzenie spółki z przedsiębiorstwa spółdzielczego nabytego przez członków spółdzielni;
- 3) wniesienie przedsiębiorstwa spółdzielczego do spółki połączone z likwidacją spółdzielni (tzw. przekształcenie gospodarcze).

⁵² Dz. U. 2013, poz. 1030 j.t. z późn. zm.

⁵³ Zob. Uzasadnienie projektu ustawy o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców.

⁵⁴ Zob. T. Bieniak, *Przekształcenie spółdzielni w sp. z o.o.*, „Przegląd Prawa Handlowego”, nr 8, Warszawa 2003, s. 16 i n.

Pierwszy z wymienionych sposobów restrukturyzacji spółdzielni polegał na tym, że spółdzielnia jako osoba prawna tworzyła spółkę handlową, pokrywając kapitał zakładowy spółki aportem w postaci przedsiębiorstwa wyczerpującego jednocześnie cały majątek spółdzielni. Wniesienie przedsiębiorstwa tytułem aportu mogło nastąpić zarówno na etapie tworzenia spółki, jak również w ramach procesu podwyższenia kapitału zakładowego. W następstwie dokonania wspomnianych czynności spółdzielnia nadal istniała, przy czym jej majątek wyrażony był tylko w udziałach w spółce uzyskanych w zamian za wniesiony aport do spółki. Spółdzielnia nie prowadziła już dotychczasowej działalności gospodarczej, lecz dalsze jej funkcjonowanie związane było z realizacją uprawnień wynikających z udziałów posiadanych w spółce handlowej. W odniesieniu do legalności tego rodzaju przekształcenia spółdzielni wypowiedział się Sąd Najwyższy (dalej jako SN) w uchwałach z 13 grudnia 2000 r.⁵⁵ oraz 12 stycznia 2001 r.⁵⁶ W orzeczeniach tych SN, podzielając pogląd o zdolności aportowej przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ kodeksu cywilnego (dalej jako k.c.)⁵⁷, podkreślił, że zgodnie z art. 1 § 1 PrSpółdz. podstawowym celem spółdzielni jest prowadzenie w interesie członków wspólnej działalności gospodarczej, dlatego też wyzbycie się przedsiębiorstwa, które stanowi cały majątek spółdzielni niezbędny do prowadzenia takiej działalności, jest sprzeczne z treścią wspomnianego przepisu, a także przepisów rozdziału VIII PrSpółdz.⁵⁸ Wprawdzie, zdaniem składów orzekających SN, istnienie przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. nie jest warunkiem *sine qua non* funkcjonowania spółdzielni, niemniej jednak, należy pamiętać, że spółdzielnia musi dysponować niezbędnym zasobem majątkowym umożliwiającym prowadzenie działalności gospodarczej⁵⁹. W praktyce działalność gospodarcza spółdzielni jest z reguły wykonywana za pomocą przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. Z tego względu niedopuszczalne jest wniesienie przedsiębiorstwa przez spółdzielnię do spółki, jeżeli wyłącza to prowadzenie przez nią statutowej działalności gospodarczej⁶⁰.

Z punktu widzenia legalności procesu restrukturyzacji, podobnie jak w przypadku wniesienia przedsiębiorstwa spółdzielni tytułem aportu do spółki, przedstawiała się sytuacja, gdy spółdzielnia

⁵⁵ III CZP 43/00, „Monitor Prawniczy”, nr 4, Warszawa 2001, s. 214. Z glosami aprobuującymi P. Bielski, *Przedsiębiorstwo jako przedmiot aportu*, „Przeгляд Prawa Handlowego”, nr 6, Warszawa 2001, s. 43; M. Jasiakiewicz, *Wniesienie przez spółdzielnię jej przedsiębiorstwa jako wkładu niepieniężnego do spółki z o.o.*, „Przeгляд Prawa Handlowego”, nr 9, Warszawa 2002, s. 43. Glosa częściowo krytyczna – T. Bieniek, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2000 r. III CZP 43/00*, „Orzecznictwo Sądów Polskich”, nr 12, Warszawa 2001, s. 614.

⁵⁶ III CZP 44/00, „Monitor Prawniczy”, nr 8, Warszawa 2001, s. 460. Z glosami aprobuującymi J. Jacyszyn, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 12 stycznia 2001 r.*, III CZP 44/00, „Rejent”, nr 11, Warszawa 2001, s. 148; I. Malerowicz, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 12 stycznia 2001 r. CZP 44/00*, „Przeгляд Sądowy”, nr 2, 2002, s. 117; P. Pinior, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 12 stycznia 2001 r. CZP 44/00*, „Orzecznictwo Sądów Polskich”, nr 12, Warszawa 2001, s. 619.

⁵⁷ Dz. U. 2014, poz. 121 j.t.

⁵⁸ III CZP 43/00, *dz. cyt.*, III CZP 44/00, *dz. cyt.*, Zob. M. Poźniak-Niedzielska, *Jeszcze w sprawie zdolności aportowej przedsiębiorstwa spółdzielni*, „Przeгляд Prawa Handlowego”, nr 11, Warszawa 2001, s. 43.

⁵⁹ *Tamże*.

⁶⁰ *Tamże*.

zbywała przedsiębiorstwo wyczerpujące cały jej majątek na rzecz swoich członków, którzy następnie wnosili nabyte przedsiębiorstwo tytułem aportu do nowo utworzonej spółki. Prawdopodobnie wspomnianego procesu była przedmiotem rozważań Sądu Apelacyjnego w Warszawie (dalej jako SA), który w wyroku z dnia 12 lutego 2004 r.⁶¹ jednoznacznie zakwalifikował czynność zbycia przedsiębiorstwa spółdzielczego na rzecz członków spółdzielni jako nieważną z punktu widzenia art. 58 § 1 k.c. W przekonaniu SA w sytuacji w której PrSpółdz. nie przewiduje możliwości przekształcenia spółdzielni w spółkę handlową, działania spółdzielni i jej członków zezwalające na dokonanie takiego przekształcenia, z pominięciem procedury likwidacyjnej, muszą być uznane za mające na celu obejście, dającego się wywieść z PrSpółdz. zakazu wnoszenia całego przedsiębiorstwa spółdzielni do spółki⁶². Tym samym SA dał do zrozumienia, że skoro niedopuszczalne jest wniesienie przez spółdzielnię do spółki wkładu niepieniężnego w postaci jej całego przedsiębiorstwa, identycznie należy ocenić możliwość wniesienia takiego wkładu nie bezpośrednio przez spółdzielnię, a przez jej członków, na rzecz których przedsiębiorstwo zostało uprzednio zbyte.

W stanie prawnym przed 1 lipca 2011 r. jedynym legalnie dopuszczalnym sposobem przekształcenia spółdzielni w spółkę handlową było tzw. przekształcenie gospodarcze. Wspomniany proces charakteryzował się tym, iż spółdzielnia po przejściu w stan likwidacji dokonywała następnie zbycia przedsiębiorstwa wyczerpujące cały jej majątek poprzez wniesienie go w charakterze aportu do wcześniej utworzonej spółki⁶³. Dopuszczalność przeprowadzania tego rodzaju formy restrukturyzacji spółdzielni potwierdził SN w uchwale z dnia 20 czerwca 2007 r.⁶⁴, w której jednoznacznie stwierdził, iż przekształcenie spółdzielni w sp. z o.o. na bazie jej majątku możliwe jest jedynie w drodze likwidacji spółdzielni, w toku której dochodzi do zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczeń wierzycieli. Uznanie legalności przekształcenia gospodarczego wynikało przede wszystkim z faktu, iż zbycia przedsiębiorstwa obejmującego cały majątek mogła dokonać wyłącznie spółdzielnia nie prowadząca działalności gospodarczej, a więc spółdzielnia będąca w stanie likwidacji⁶⁵. Ponadto celem postępowania likwidacyjnego jest zakończenie bieżącej działalności spółdzielni, z tego względu dokonana w tym okresie operacja zbycia przedsiębiorstwa nie mogła być traktowana jako obejście prawa, lecz jako czynność konieczna do zakończenia bieżącej działalności spółdzielni⁶⁶.

⁶¹ VI ACa 207/03, „Wokanda”, nr 5, Warszawa 2005, s. 37.

⁶² *Tamże*.

⁶³ Zbycie przedsiębiorstwa likwidowanej spółdzielni w zamiarze utworzenia spółki handlowej byłoby niezgodne z celem likwidacji, jakim jest zakończenie bieżącej działalności spółdzielni. Z tego względu docelowa spółka powinna być utworzona przed rozpoczęciem procesu likwidacji spółdzielni.

⁶⁴ V CSK 196/07, „Monitor Prawniczy”, nr 14, Warszawa 2007, s. 766. Glosa aprobująca P. Bielski, „Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2007 r. V CSK 196/07”, „Prawo Spółek”, nr 1, Warszawa 2001, s. 43.

⁶⁵ T. Bieniek, *Przekształcenie...*, dz. cyt., s. 20.

⁶⁶ *Tamże*, P. Piniór, *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego...*, dz. cyt., s. 621.

Przekształcenie gospodarcze pomimo swojej nazwy nie posiadało cech charakteryzujących typowy proces transformacji podmiotów gospodarczych (np. spółek handlowych). Przede wszystkim do skuteczności tego rodzaju restrukturyzacji spółdzielni konieczne było dokonanie dwóch odrębnych czynności, obejmujących utworzenie konkretnej spółki handlowej oraz likwidację spółdzielni, w ramach której następowało zbycie przedsiębiorstwa jako czynność zmierzająca do zakończenia bieżącej działalności spółdzielni. Ponadto w przypadku przekształcenia gospodarczego zastosowania nie znajdowała zasada kontynuacji praw i obowiązków podmiotu przekształcanego, lecz jedynie następstwo prawne przedsiębiorstwa spółdzielczego oraz związanych z nim praw i obowiązków⁶⁷. Wspomniane niedoskonałości przekształcenia gospodarczego nie stanowiły jednak przeszkody do częstego stosowania tego rodzaju procesu jako sposobu zmiany przez spółdzielnię formy prawnej. Była to bowiem wówczas jedyna legalna możliwość utworzenia spółki handlowej na bazie majątku spółdzielni.

3. Przekształcenie spółdzielni pracy w spółkę handlową w obecnym stanie prawnym (art. 203 e – 203x PrSpółdz.)

3.1. Charakterystyka prawna przekształcenia spółdzielni pracy

Brak bezpośrednich przepisów zezwalających spółdzielniom pracy na zmianę ich formy prawnej oraz potrzeba ochrony tego typu spółdzielni w największym stopniu narazonych na oddziaływanie kryzysu gospodarczego skłoniły polskiego ustawodawcę do stworzenia odrębnej regulacji zezwalającej wyłącznie spółdzielniom pracy na dokonanie ustawowego przekształcenia w spółkę handlową⁶⁸. W stosunku do pozostałych typów spółdzielni m.in. spółdzielni mieszkaniowych, spółdzielni socjalnych czy rolniczych spółdzielni produkcyjnych ustawodawca nie zdecydował się na wprowadzenie odpowiednich rozwiązań prawnych, co w konsekwencji sprawia, iż tego rodzaju spółdzielnie mogą dokonać zmiany ich formy prawnej jedynie w oparciu o dotychczas dopuszczalne metody, tj. poprzez „przekształcenie gospodarcze” obejmujące likwidację spółdzielni oraz utworzenie nowego podmiotu na rzecz którego zbywane jest przedsiębiorstwo spółdzielcze. Pominięcie pozostałych typów spółdzielni przy możliwości przeprowadzania przekształcenia ustawowego

⁶⁷ Wierzyciele spółdzielni są w takich okolicznościach przekonani o nabyciu przedsiębiorstwa przez spółkę i jej odpowiedzialności za zobowiązania spółdzielni na podstawie art. 554 k.c. Dodatkowo zbycie przedsiębiorstwa uzależnione jest od uzyskania przez spółkę odpowiednich zgód podmiotów trzecich (519 § 2 k.c.).

⁶⁸ Według uzasadnienia do ustawy o ograniczaniu barier dla obywateli i przedsiębiorców *ratio legis* stworzenia odrębnej regulacji przekształceń spółdzielni pracy było zapobieżenie fali upadłości tego rodzaju spółdzielni. Zmiany wprowadzane w ustawie mają w tym przypadku charakter działań prewencyjny oraz antykryzysowych.

stanowi kompromis pomiędzy jednocześnie koniecznością ochrony spółdzielni pracy przed falą ich upadłości oraz potrzebą zachowania i dalszego rozwoju spółdzielczości w Polsce.

Przepisy art. 203e – 203x PrSpółdz. wprowadzone za pośrednictwem ustawy o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców wzorowane są w dużej mierze na regulacji prawnej przekształceń spółek handlowych, zawartej w przepisach działu III tytułu IV k.s.h. Podobieństwa między obydwoma regulacjami widoczne są zarówno przy identycznym określeniu daty oraz skutków przekształcenia, jak również w poszczególnych czynnościach dokonywanych w trakcie procesu transformacji. Zgodnie z treścią art. 203g PrSpółdz. przekształcenie spółdzielni pracy w spółkę handlową następuje z chwilą wpisu spółki przekształconej do rejestru (dzień przekształcenia). Jednocześnie sąd rejestrowy z urzędu wykreśla spółdzielnię pracy. Wspomniany przepis oznacza, że czynności rejestracyjne w KRS sprowadzają się do wpisania nowo powstałej spółki, bez konieczności wnoszenia odrębnego wniosku o wykreślenie spółdzielni pracy. Jednocześnie wpis do rejestru spółki oraz wykreślenia z rejestru spółdzielni pracy oznacza jednoczesność zarówno stosownych rozstrzygnięć zawartych w jednym, i tym samym postanowieniu sądu rejestrowego, jak i wpisów, dokonywanych na podstawie takiego postanowienia. Nałożenie na sąd obowiązku wykreślenia z rejestru spółdzielni pracy ma zapobiegać sytuacji, w której ten sam podmiot istniałby równocześnie w dwóch formach prawnych.

W przypadku przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę handlową zastosowanie znajduje zasada kontynuacji praw i obowiązków podmiotu przekształcanego⁶⁹. Ustawodawca daje temu wyraz w art. 203h § 1 PrSpółdz., zgodnie z którym spółce przekształconej przysługują wszystkie prawa i obowiązki spółdzielni pracy. Nader trafnie w przepisie tym użyto określenia „przysługują”, gdyż w wyniku przekształcenia nie zachodzi sukcesja uniwersalna, która polega na tym, że następca prawny wstępuje w prawa i obowiązki swego poprzednika. W przypadku przekształcenia mamy do czynienia z jednym i z tym samym podmiotem, który zmienia wyłącznie formę prawną prowadzonej działalności. Wskutek przekształcenia zmianie ulega typ prawny spółdzielni pracy, zachowana zostaje natomiast jej tożsamość prawna, bez jakichkolwiek zmian praw i obowiązków, które przysługują w całości spółce przekształconej. Rozwiązania przyjęte przez ustawodawcę w przedmiocie przekształceń spółdzielni pracy mają ważne praktyczne znaczenie. Wiąże się to z tym, iż spółce przekształconej przysługują zarówno wszelkie prawa i obowiązki cywilnoprawne spółdzielni pracy, wynikające z

⁶⁹ Zob. trafne stwierdzenie NSA w wyroku z dnia 17 kwietnia 2014 r. (LEX nr 1481407), który stwierdził, iż „w przypadku przekształcenia, podmiot przekształcony jest kontynuatorem bytu i działalności podmiotu przekształcanego. W związku z tym, w wyniku przekształcenia dochodzi do kontynuacji bytu prawnego podmiotu przekształcanego, bowiem przekształcaný podmiot nadal funkcjonuje, a jedynie w zmienionej formie prawnej.”

umów, deliktów, bezpodstawnego wzbogacenia, jak również te o charakterze administracyjnym⁷⁰. Potwierdza to wyraźnie ustawodawca w art. 203h § 2 PrSpółdz., według którego spółka przekształcona pozostaje w szczególności podmiotem zezwoleń, koncesji oraz ulg, które przysługiwały spółdzielni przed jej przekształceniem, chyba że ustawa lub decyzja o udzieleniu zezwolenia, koncesji albo ulgi stanowią inaczej.

Okoliczność przekształcenia spółdzielni pracy nie powoduje *ex lege* zmian w jej składzie osobowym. Zgodnie z art. 203h § 3 PrSpółdz. z dniem przekształcenia członkowie spółdzielni uczestniczący w przekształceniu stają się wspólnikami spółki przekształconej. Treść wspomnianego przepisu odnosi się wyłącznie do członków spółdzielni, którzy wyrazili zgodę na uczestnictwo w spółce przekształconej. W odniesieniu do tych członków spółdzielcze umowy o pracę stają się umowami o pracę na czas nieokreślony (art. 203h § 4 PrSpółdz.).

3.2. Czynności podejmowane w związku z przekształceniem oraz etapy przekształcenia spółdzielni pracy

Zgodnie z treścią art. 203j PrSpółdz. do przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę handlową wymagane są następujące czynności:

1. podjęcie uchwały przez walne zgromadzenie członków spółdzielni rozpoczynającej proces przekształcenia w spółkę handlową;
2. przygotowanie planu przekształcenia;
3. zbadanie planu przekształcenia i sporządzenie opinii przez biegłego rewidenta wyznaczonego przez sąd rejestrowy;
4. zawiadomienie członków spółdzielni o zamiarze podjęcia uchwały o przekształceniu spółdzielni w spółkę;
5. podjęcie uchwały przez walne zgromadzenie członków spółdzielni o przekształceniu spółdzielni w spółkę handlową;
6. wezwanie członków spółdzielni do złożenia oświadczenia o uczestnictwie w spółce przekształconej;
7. powołanie członków organów spółki przekształconej albo określenia wspólników prowadzących sprawę tej spółki lub reprezentujących ją na zewnątrz;
8. zawarcie umowy spółki przekształconej albo podpisania statutu spółki przekształconej;
9. wpis spółki przekształconej do rejestru i wykreślenia z rejestru spółdzielni.

⁷⁰ Na spółkę przekształconą nie przechodzi dotychczasowy NIP spółdzielni pracy. Zob. Interpretacji Dyrektora Izby Skarbowej w Poznaniu wydanej 27 lutego 2012 r. (sygn. ILPP1/443-1504/11-2/KG).

Przekształcenie spółdzielni pracy zostało od strony metodologicznej uregulowane w sposób zbliżony do procesów podziału, łączenia oraz przekształcenia spółek handlowych. Z tego względu przy przekształceniu spółdzielni pracy wyróżnić możemy trzy podstawowe etapy transformacji:

- A. faza menedżerska (czynności przygotowawcze)
- B. faza właścicielska (powzięcie uchwały o przekształceniu)
- C. faza końcowa (rejestracja przekształcenia)

3.2.1. Plan przekształcenia

Proces przekształcenia spółdzielni pracy rozpoczyna się od podjęcia przez nadzwyczajne walne zgromadzenie spółdzielni uchwały o wszczęciu procedury przekształcenia. Uchwała ta wymaga większości 3/4 głosów oddanych w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania. W uchwale o wszczęciu procesu przekształcenia w spółkę handlową określa się typ spółki, w którą ma zostać przekształcona spółdzielnia pracy (art. 203k PrSpółdz.)

Podjęcie wspomnianej uchwały upoważnia zarząd spółdzielni do przygotowania planu przekształcenia, który powinien być sporządzony w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Według art. 203l § 2 PrSpółdz. plan przekształcenia powinien zawierać co najmniej:

- 1) ustalenie wartości bilansowej majątku spółdzielni na określony dzień w miesiącu poprzedzającym przedłożenie członkom spółdzielni planu przekształcenia;
- 2) zwięzłe przedstawienie motywów przekształcenia;
- 3) określenie wartości udziałów przekształconej spółki i ilości udziałów w przekształconej spółce przypadającej na jeden udział członkowski w spółdzielni na podstawie sprawozdania finansowego.

Do planu przekształcenia należy dołączyć:

- a) projekt uchwały w sprawie przekształcenia spółdzielni w spółkę handlową;
- b) projekt umowy spółki przekształconej;
- c) wycenę składników majątku (aktywów i pasywów) spółdzielni;
- d) sprawozdanie finansowe sporządzone dla celów przekształcenia na dzień w miesiącu poprzedzającym przedłożenie członkom spółdzielni planu przekształcenia, przy zastosowaniu takich samych metod i w takim samym układzie, jak ostatnie roczne sprawozdanie finansowe.

Niezwłocznie po sporządzeniu planu przekształcenia zarząd przekazuje go do zbadania biegłemu rewidentowi wyznaczonemu przez sądy rejestrowego właściwy ze względu na siedzibę spółdzielni pracy. Biegły rewident bada plan przekształcenia w zakresie poprawności i rzetelności

oraz sporządza opinię najpóźniej w terminie dwóch miesięcy od dnia otrzymania planu przekształcenia od zarządu spółdzielni pracy. Biegły w razie wątpliwości może zażądać od zarządu spółdzielni przedłożenia dodatkowych dokumentów i wyjaśnień (art. 203m PrSpółdz.)

3.2.2. Zawiadomienie członków spółdzielni o zamiarze powzięcia uchwały o przekształceniu

Kolejnym krokiem w procesie przekształcenia spółdzielni pracy jest zawiadomienie członków o zamiarze podjęcia uchwały o przekształceniu spółdzielni. Zawiadomienia dokonuje zarząd spółdzielni dwukrotnie, w odstępie nie krótszym niż dwa tygodnie i nie później niż na miesiąc przed planowanym dniem podjęcia tej uchwały, czyniąc to w sposób przewidziany w statusie spółdzielni dla zwoływania walnych zgromadzeń (art. 203n § 1 PrSpółdz.).

Zawiadomienia członków spółdzielni pracy powinny zawierać istotne elementy planu przekształcenia oraz opinii biegłego rewidenta, a także określać miejsce oraz termin, w których członkowie spółdzielni mogą zapoznać się z pełną treścią planu przekształcenia oraz opinii biegłego rewidenta. Ponadto do zawiadomienia należy dołączyć projekt uchwały o przekształceniu oraz projekt umowy albo statutu spółki przekształconej. Termin, w którym członkowie spółdzielni będą mogli zapoznać się z pełną treścią planu przekształcenia i opinii biegłego nie może być krótszy niż dwa tygodnie przed planowanym dniem podjęcia uchwały o przekształceniu (art. 203n § 2 i 3 PrSpółdz.).

3.2.3. Uchwała o przekształceniu spółdzielni pracy

Przekształcenie spółdzielni pracy wymaga uchwały powziętej przez walne zgromadzenie członków spółdzielni większością 3/4 głosów oddanych w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania. Uchwała walnego zgromadzenia członków spółdzielni pracy o przekształceniu powinna zawierać co najmniej (art. 203o § 2 PrSpółdz.):

- 1) określenie typu spółki, w którą spółdzielnia zostaje przekształcona;
- 2) określenie wysokości kwoty przeznaczonej na wypłaty dla członków spółdzielni nieuczestniczących w spółce przekształconej, która jest ustalana proporcjonalnie do udziałów przysługujących tym członkom i nie może przekroczyć 10% wartości bilansowej spółdzielni określonej w planie przekształcenia;

3) nazwiska i imiona wspólników prowadzących sprawy spółki i mających reprezentować spółkę przekształconą, w przypadku przekształcenia w spółkę osobową, albo nazwiska i imiona członków zarządu spółki przekształconej, w przypadku przekształcenia w spółkę kapitałową;

4) zgodę na brzmienie umowy spółki przekształconej;

5) określenie wysokości kapitału zakładowego, w przypadku przekształcenia w spółkę kapitałową, albo wysokości sumy komandytowej, w przypadku przekształcenia w spółkę komandytową, albo wartości nominalnej akcji, w przypadku przekształcenia w spółkę komandytowo-akcyjną.

W przypadku przekształcenia spółdzielni w spółkę komandytową albo spółkę komandytowo-akcyjną, uchwała o przekształceniu spółdzielni w spółkę wymaga, oprócz uzyskania większości 3/4 głosów, zgody osób, które w spółce przekształconej mają być komplementariuszami. Zgoda wymienionych osób powinna być złożona w formie pisemnej pod rygorem nieważności w terminie miesiąca od dnia podjęcia uchwały o przekształceniu spółdzielni pracy w spółkę handlową (art. 203x PrSpółdz.)

3.2.4. Oświadczenie o uczestnictwie w spółce przekształconej

Po podjęciu uchwały o przekształceniu w spółkę handlową oraz ewentualnym wyrażeniu zgody przez przyszłych komplementariuszy zarząd spółdzielni pracy wzywa członków, w sposób przewidziany dla ich zawiadomienia, do złożenia oświadczenia o uczestnictwie w spółce przekształconej. Oświadczenie o uczestnictwie w spółce przekształconej wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności i powinno zostać złożone najpóźniej w terminie jednego miesiąca od dnia podjęcia uchwały o przekształceniu spółdzielni w spółkę handlową (art. 203p PrSpółdz.). Nic nie stoi na przeszkodzie, aby takie oświadczenie złożone zostało także w trakcie walnego zgromadzenia podejmującego uchwałę przekształceniową, co tym samym może wpływać na przyśpieszenie samego procesu.

Członkom spółdzielni pracy, którzy nie zdecydowali się na przedstawienie odpowiedniego oświadczenia o uczestnictwie w spółce przekształconej, przysługuje roszczenie o wypłatę kwoty odpowiadającej wysokości wniesionego do spółdzielni wpisowego, wpłaconego udziału członkowskiego oraz udziału członkowskiego z podziału nadwyżki bilansowej, zgodnie ze sprawozdaniem finansowym sporządzonym dla celów przekształcenia. Członek spółdzielni nieuczestniczący w przekształceniu może zgłosić, najpóźniej w dniu podjęcia uchwały o przekształceniu żądanie ponownej wyceny wartości jego udziału członkowskiego z podziału

nadwyżki bilansowej ustalonej zgodnie ze sprawozdaniem finansowym sporządzonym dla celów przekształcenia (art. 203w § 1 i 4 PrSpółdz.).

Spółka przekształcona dokonuje wypłaty kwot przysługującym członkom nieuczestniczącym w przekształceniu nie później niż w terminie sześciu miesięcy od dnia przekształcenia. Roszczenie o wypłatę przedawnia się po upływie trzech lat od dnia przekształcenia (art. 203w § 2 i 3 PrSpółdz.).

3.2.5. Zawarcie umowy albo statutu spółki

Po upływie terminu do złożenia przez członków oświadczenia o uczestnictwie w spółce przekształconej, należy następnie zawrzeć umowę albo podpisać statut spółki przekształconej. Miejsce i termin zawarcia umowy albo podpisania statutu spółki przekształconej określa zarząd spółdzielni pracy oraz zawiadamia o tym członków spółdzielni, którzy złożyli oświadczenie o uczestnictwie w spółce przekształconej (art. 203q PrSpółdz.). Zawarcie umowy albo podpisanie statutu spółki stanowi warunek przekształcenia oraz podstawę dla dalszego funkcjonowania spółki przekształconej. Możliwe jest tu podpisanie umowy, a nie zawiązanie spółki. Wiąże się to z tym, że w przypadku przekształcenia nie mamy do czynienia z powstaniem spółki w organizacji. Czynnością decydującą o momencie powstania spółki oraz jednoczesnej likwidacji spółdzielni jest w tym przypadku rejestracja przekształcenia we właściwym sądzie rejestrowym.

3.2.6. Rejestracja spółki przekształconej

Wniosek o wpis spółki przekształconej do rejestru oraz wniosek o ogłoszenie przekształcenia składają wszyscy członkowie zarządu spółki przekształconej albo wszyscy wspólnicy uprawnieni do reprezentacji spółki przekształconej (art. 203r PrSpółdz.) Sądem dokonującym rejestracji jest sąd rejestrowy właściwy ze względu na siedzibę spółki przekształconej.

Spółka przekształcona może zachować dotychczasową firmę spółdzielni pracy. W przypadku jej ewentualnej zmiany, w celu zapewnienia bezpieczeństwa obrotu art. 203h § 5 PrSpółdz. nakłada na spółkę obowiązek podawania w nawiasie dawnej firmy spółdzielni obok nowej firmy spółki z dodaniem wyrazu "dawniej", przez okres co najmniej roku od dnia przekształcenia. Ustanowienie tego obowiązku ma zapobiegać wprowadzaniu uczestników obrotu w błąd co do tożsamości przekształconej spółdzielni pracy.

3.2.7. Majątek spółki przekształconej

Majątek spółki przekształconej tworzą przede wszystkim świadczenia członków spółdzielni, dokonane na rzecz spółdzielni w trakcie jej istnienia. Według art. 203s § 1 PrSpółdz. wpisowe wniesione przez członka spółdzielni pracy uczestniczącego w przekształceniu, wpłacone udziały członkowskie oraz udziały członkowskie z podziału nadwyżki bilansowej, stają się w dniu przekształcenia wkładami wnoszonymi przez wspólnika na pokrycie kapitału zakładowego przekształconej spółki kapitałowej albo wkładami wnoszonymi przez wspólnika do przekształconej spółki osobowej. Umowa spółki może przewidywać, że członkowie spółdzielni pracy, którzy przystąpili do spółki, mogą wносить także inne wkłady niż wniesione pierwotnie do spółdzielni, co pozwala na lepsze dokapitalizowanie spółki. Dodatkowo wspólnikami spółki handlowej mogą być także osoby niebędące członkami spółdzielni przekształcanej, jeżeli umowa spółki zezwala na taką możliwość⁷¹ (art. 203s § 3 PrSpółdz.). Dopuszczenie przez ustawodawcę możliwości uczestnictwa osób trzecich w spółce przekształconej ma ważny wymiar praktyczny, gdyż umożliwia spółdzielniom szybkie nadrobienie zaległości inwestycyjnych oraz podjęcie skutecznej walki z konkurencją na rynku przy wykorzystaniu dodatkowego kapitału.

W przypadku, gdy członek spółdzielni pracy ma zastrzeżenia co do rzetelności wyceny wartości wpisowego i wpłaconych przez niego udziałów członkowskich oraz udziałów członkowskich z podziału nadwyżki bilansowej przyjętej w planie przekształcenia, może on zgłosić najpóźniej w dniu podjęcia uchwały o przekształceniu, żądanie ponownej wyceny udziałów członkowskich z podziału nadwyżki bilansowej. Jeżeli spółdzielnia pracy nie uwzględni żądania ponownej wyceny udziałów członkowskich członek spółdzielni może w terminie dwóch miesięcy od dnia zgłoszenia wspomnianego żądania wnieść powództwo o ustalenie wartości udziałów członkowskich z podziału nadwyżki bilansowej (art. 203u § 4 i 5 PrSpółdz.).

4. Zakończenie

Wprowadzenie odrębnej regulacji dopuszczającej możliwość przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę handlową należy uznać za trafne rozwiązanie, które w porównaniu do poprzednio obowiązującego stanu prawnego w znaczący sposób ułatwia przedsiębiorcom funkcjonującym w

⁷¹ W szczególności widoczne jest w przypadku spółdzielni pracy mających trudności finansowe albo będących w upadłości, w których podjęcie decyzji o przekształceniu z jednoczesnym dokapitalizowaniem umożliwi dalsze istnienie w obrocie gospodarczym.

ramach spółdzielni pracy zmianę ich formy prawnej⁷². Pomimo licznych sprzeciwów ze strony środowiska spółdzielczego, które usilnie podnosiło, że nowe przepisy skutkować będą likwidacją spółdzielczości w Polsce, wydaje się, iż cel zezwolenia przez ustawodawcę na transformację spółdzielni pracy jest odmienny od zarzucanego mu. Przede wszystkim przepisy art. 203e – 203x PrSpółdz. w założeniu mają przedłużyć dalsze istnienie spółdzielni pracy znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej, które dokonując przekształcenia mogą nadal uczestniczyć w obrocie gospodarczym, wprawdzie w innej formie prawnej, lecz w oparciu o swój dotychczasowy majątek. Ponadto wprowadzona regulacja jest wypełnieniem nakazu z art. 20 Konstytucji RP, gdyż zagwarantowanie przedsiębiorcom wolności gospodarczej obejmuje także pełną autonomię do wyboru przez nich formy prawnej w jakiej działalność chcą prowadzić⁷³. W gospodarce wolnorynkowej spółdzielnie pracy, które chcą dokonać przekształcenia w spółkę handlową powinny mieć legalną możliwość do przeprowadzenia tego rodzaju transformacji. Regulacja art. 203e – 203x PrSpółdz. zapewnia im tego rodzaju sposobność, z tego względu zasługuje na pełną akceptację.

⁷² W przypadku części spółdzielni nie mających obecnie formuły spółdzielni pracy, możliwe jest dokonanie w pierwszej kolejności zmiany formy spółdzielni na spółdzielnię pracy, a następnie przeprowadzenie procesu przekształcenia ustawowego.

⁷³ Z inicjatywy Związku Lustracyjnego Spółdzielni Pracy i Krajowej Rady Spółdzielczej do Trybunału Konstytucyjnego wpłynął wniosek dotyczący niekonstytucyjności przepisów dotyczących przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę prawa handlowego. Według inicjatorów przepisy dotyczące przekształcenia są niezgodne m.in. z konstytucyjną zasadą społecznej gospodarki rynkowej opartej na pluralizmie form własności. Zgodnie z nią obok własności osób fizycznych, własności państwowej czy samorządowej ma prawo istnieć także własność spółdzielcza. Ponadto w świetle art. 20 konstytucji ustawodawca nie może tworzyć rozwiązań prawnych prowadzących do likwidacji spółdzielczości pracy i pozwalających jednym członkom spółdzielni na wzbogacenie się na majątku innych jej członków.

Streszczenie

W dniu 1 lipca 2011 r. weszły w życie przepisy ustawy o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców. Wspomniany akt wprowadził do polskiego porządku prawnego, w ramach ustawy – Prawo Spółdzielcze z dnia 16 września 1982 r., nową regulację umożliwiającą spółdzielniom pracy przekształcenie w spółkę handlową. Wprowadzona zmiana stanowi novum, gdyż dotychczas brak było bezpośrednich przepisów pozwalających na przekształcenie spółdzielni w spółkę handlową. Pomimo braku właściwych przepisów w stanie prawnym przed 1 lipca 2011 r. spółdzielnie podejmowały różnorodne próby, często niezgodne z przepisami prawa, zmierzające do zmiany formy prawnej prowadzonej działalności gospodarczej. Celem niniejszego artykułu jest przedstawianie procesu przekształcenia spółdzielni pracy w spółkę handlową na podstawie poprzednio obowiązujących oraz obecnych regulacji prawnych.

Summary

On 1st July 2011 came into force the act on reducing administrative barriers for citizens and businesses dated 25th march 2011. The abovementioned legal act introduced to Polish legal system, through provisions of the act on cooperative law dated 16th September 1982, a new regulation, which enable transformation of an employment cooperative into a commercial company. The implemented amendment is a novum, as by this moment, there were no direct provisions on transformation of the cooperative into the commercial company. Despite lack relevant legal solutions in legal state prior to 1st July 2011, cooperatives undertook various attempts, often unlawful, to change their form of conducted economic activity. The aim of this article is to present the process of transformation of the employment cooperative into the commercial company on the basis of previous and current legal regulations.